

IVICA NEVEŠČANIN

M

ožemo razgovarati, ali ne o dnevnoj politici. Oдавно sam donijela odluku da ne želim u tome sudjelovati, odgovorila nam je Inga Tomić-Koludrović, ugledna sociologinja i sveučilišna profesorica s Instituta društvenih znanosti "Ivo Pilar" - Centar u Splitu, kad smo joj predložili razgovor za Spektar. Sam ton kojim je spomenula "dnevnu politiku" u kontekstu izvanrednih izbora za gradonačelnika/gradonačelnicu Splita bio je pomalo ironičan. Zvučao je snažnije nego najoštriji komentar na aktualna događanja u gradu pod Marjanom, gdje je politička kultura zadnjih dana dobila posve novu dimenziju, bolje reći bizarnu ekstenziju, koja bi lako mogla odlučiti izbornog pobjednika. Kroz gotovo cijelu, bogatu i uspješnu karijeru, u fokusu brojnih znanstvenih istraživanja Tomić-Koludrović (1953.)

izmjenjuju se kultura, modernitet, mediji, tehnologije, identitet, položaj žene, hrvatsko društvo...

•• **Rekli ste da ne želite komentirati dnevnu politiku, ali ne mogu ne pitati vas hoćete li izići na izbore? Kakvu vlast, u ovom trenutku, Split treba?**

- Da, izići ću na izbore jer je to moja građanska dužnost i odgovornost prema gradu u kojem živim i u kojem plaćam porez. S druge strane, moram reći da su moja kretanja gradom, osim kada su u pitanju neke izložbe i kazališne predstave, sve kraća i sve rjeđa. Grad je intelektualno, urbano i kulturno zapušten i mnogim svojim građanima neprivlačan. Zato bi trebao vlast koja bi bila dovoljno kompetentna da shvati koliko su suvremene kulturne prakse, a ne samo baština, važni za povezivanje različitih

društvenih skupina s gradom i za kvalitetu života svih građana. One, naime, kroz različite oblike i kanale djelovanja podižu svijest građana i građanki o važnosti angažmana i aktivnog sudjelovanja u zajednici.

Potencijal postoji, ali...

•• **Kako to, konkretno, suvremene kulturne prakse pridonose stvaranju urbanog identiteta?**

- Suvremene kulturne prakse, prezentnije od bilo čega drugog, artikuliraju raznovrsne probleme s kojima se danas susreću različita društva, od ekologije do rasprodaje javnog prostora, odnosno uništavanja kulturnog i javnog dobra. U Splitu ima mladih ljudi koji te probleme artikuliraju. Dovoljno je posjetiti različite kulturne događaje u Domu mladih, kojih je unatoč teškim uvjetima rada bilo puno,

SPLIT JE INTELEKTUALNO, URBANO I KULTURNO ZAPUŠTEN

SOCIOLOGINJA INGA TOMIĆ-KOLUDROVIĆ PRIZNAJE DA ĆE IZIĆI NA IZBORE, ALI SE NE NADA NIČEMU DOBROM

Splitsku politiku karakteriziraju sustavno rušenje autoriteta intelektualaca i podcjenjivanje njihova mogućeg doprinosa u procesima upravljanja gradom. Takav pristup, nažalost, odlikuje sve garniture koje su u nedavnoj prošlosti upravljale gradom, uključujući i ovu posljednju

Inga Tomić Koludrović: Split je grad koji već desetljećima nekritično troši svoje resurse. Ono što je činilo njegove jedinstvene aspekte, prepušteno je turistima SAŠA BURIĆ /CROPIX

da bi se uvidjelo da potencijal postoji. Upravo sam se vratila sa završnih izložbi studenata i studentica dizajna i slikarstva Umjetničke akademije. Tu je smjesta vidljivo koliko ideja, energije, znanja i kritičnosti mladi ulazu u promišljanje društva. Ali grad, nažalost, nema političku klasu koja može prepoznati taj potencijal, pa se bojim da će on ostati nedovoljno realiziran, a većina diplomiranih završiti tako da će raditi u jednostavnim turističkim uslužnim djelatnostima. Lokalni političari ne shvaćaju da to nije samo pogubno za te mlade, nego i za grad u cjelini.

•• **Kako biste opisali život u Splitu: je li to po vama funkcionalan grad s visokom kvalitetom života ili grad koji posustaje i olako troši svoje resurse kojih ima sve manje?**

- Nažalost, Split je grad koji već desetljećima nekritično troši svoje resurse. Ono što je činilo njegovu prepoznatljivost, njegove jedinstvene aspekte, prepušteno je turistima, i to na način da je njihovu svakodnevnu devastaciju postalo gotovo nemoguće kontrolirati. To je već svakome u Splitu jasno. Materijalni, fizički aspekti povijesne jezgre Splita, kao što su vrste popločanja, urbana oprema, izgled i namjena prostora, sve se to već dugo devastira. Nepovratno su uništene neke od temeljnih vizura grada.

Međutim, ono što je manje vidljivo na prvi pogled, a također je velika devastacija, jest svakodnevno negiranje i degradiranje nematerijalne baštine grada. Nestaje sve ono što se tradicionalno vezivalo uz duh stanovnika Splita, a što je još od vremena između dva rata bilježio možda tanki, ali vrlo prepoznati sloj slikara, pisaca, glumaca i općenito intelektualaca.

Danas, nažalost, u Splitu posebno, ali i drugdje u Hrvatskoj, izostaje svijest o kulturi kao ključnoj dimenziji ljudskog života. Unatoč svim tehnološkim promjenama, drugdje ipak nije tako.

•• **Može li garnitura političara koja pretendira na preuzimanje grada promijeniti nešto na bolje u idućih četiri godine? Što bi za vas bila pozitivna promjena?**

- Urbane i baštinske vrijednosti grada Splita daleko nadilaze sposobnosti, znanje i vizije onih koji njime danas upravljaju ili pretendiraju upravljati. Zato je, nažalost, teško očekivati pozitivnu promjenu. Prvi korak prema njoj bio bi uključivanje u procese upravljanja građana i stručnjaka, na

razini koja nadilazi članstvo u plaćenim upravnim i nadzornim odborima, ili političko prepucavanje na društvenim mrežama.

U zemljama s dužim demokratskim tradicijama upravljanje javnim dobrima i politika uče se u specijaliziranim visokim školama, ali se također vrlo uvažava znanje nezavisnih stručnjaka. Za razliku od toga, splitsku politiku karakteriziraju sustavno rušenje autoriteta intelektualaca i podcjenjivanje njihova mogućeg doprinosa u procesima upravljanja gradom. Takav pristup, nažalost, odlikuje sve garniture koje su u nedavnoj prošlosti upravljale gradom, uključujući i ovu posljednju.

•• **O tome da intelektualci i upravljanje gradom nisu na vrhu liste prioriteta svjedoče i teme u aktualnoj predizbornoj kampanji. Možete li komentirati nedavnu virtualnu "seks-afetu" na razini političkog fenomena?**

- Riječ je zaista o fenomenu vrijednom komentara.

Naime, tom se aferom umjesto racionalne rasprave o prednostima i manama konkurentskih političkih programa prešlo na raspravu o tome što nije u redu s visoko pozicioniranim članovima jedne stranke, odnosno jesu li se upustili u nešto što nije društveno prihvatljivo ponašanje. Ta afera ocrta način na koji politički akteri danas pokušavaju iskoristiti dominantne društvene norme i strahove u svrhu eliminacije suparnika i poboljšavanje svojih izgleda na pobjedu.

U konkretnom slučaju, moraliziranjem oko ove afere mnogi se pretendenti na vlast u gradu pokušavaju prikazati kao autentični akteri motivirani javnim dobrom. Istodobno, svoje suparnike pokušavaju prikazati kao neautentične političare, koji su motivirani samo težnjom za vlašću. Problem je, međutim, što je političke posljedice ovakvih incidenata teško kontrolirati.

Glasači, naime, imaju svoje interpretacije događaja pa je teško predvidjeti hoće li ova afera dovesti do gubljenja glasa stranaka koje moraliziraju, a ne raspravljaju o predizbornim prijedlozima javnih politika.

Ima li seksa u politici

•• **Kažu da seks sve prodaje, osim u politici. Zašto je seks u politici teško probavljiv? Zato što smo društvo licemjerna ili zato što je intima društveni tabu?**

- Seks u predizbornim kampanjama nije problem samo u nas, nego manje-više svugdje. Jedan od razloga tome jest to

REZULTATI ISTRAŽIVANJA KOJA SAM VODILA DOISTA POKAZUJU DA U HRVATSKOJ ŽENE IMAJU MODERNIJE STAVOVE I VRIJEDNOSTI OD MUŠKARACA, A TAKOĐER I VEĆU KULTURNU POTROŠNJU I ISTANČANIJI KULTURNI UKUS. ŠTOVIŠE, MOŽEMO GOVORITI O FEMINIZACIJI VISOKE KULTURE U HRVATSKOJ

što je javni život općenito sve više medijski organiziran. Prije medijizacije politike postojala je jasna razlika između javnog i privatnog života.

Ono što je bilo "javno" povezivalo se s politikom, dok je "privatno" označavalo sve ostalo, uključujući obitelj, partnerske odnose i seks. Drugim riječima, javna djelovanja političara bila su otvorena javnosti i dostupna za raspravu, a privatni je život trebao biti skriven od pogleda. O njemu se u javnosti nije raspravljalo. Takvo je razlikovanje javnog i privatnog olakšavalo političarima kontrolirati javna događanja. Sada u javnost sve više izlazi ono što je bilo skriveno iza zavjesa, glumcima na političkoj pozornici postalo je znatno teže orkestrirati svoje političke nastupe.

Naime, brisanje razlike između javnog i privatnog pretvorilo je privatni život političkih aktera u "pitanja karaktera", koji se prosuđuje u politici. Kako će birači reagirati, ovisi dakle sve više o njihovoj prosudbi nečijeg "karaktera", a ne o tome što pojedini kandidat ima ponuditi u svom političkom programu.

•• **Jesmo li po vrijednostima i društvenoj klimi bliže demokraciji danskog ili mađarskog tipa? U kojem smjeru kao društvo idemo?**

- Danska i mađarska demokracija su dva ekstremna primjera tzv. starih i novih demokracija u Europskoj uniji. Iako smo još uvijek daleko od aktualnih mađarskih okolnosti, u cjelini gledano ipak smo bliži postsocijalističkom nego skandinavskom tipu demokracije.

Istraživanja hrvatskog društva u nekoliko međunarodnih i nacionalnih projekata, u kojima sam sudjelovala sa svojim suradnicima, pokazuju da se monopolizacija resursa i isključivanje potencijalnih konkurenata u Hrvatskoj još dnevno u prvom redu temeljilo na članstvu u strankama i pripadnosti različitim interesnim skupinama.

Najnovije istraživanje, provedeno 2021. godine, pokazuje nam pak da je od ulaska Hr-

vatske u EU postupno ipak ojačao poduzetnički moment, te samo članstvo u stranci i parazitiranje na javnim resursima više nije dovoljno. Drugim riječima, danas je političke veze potrebno iskoristiti za razvoj vlastitog biznisa. U tome tzv. obični građani imaju sve manje šanse na dostojan život, a i na to da glasanjem utječu na političke promjene koje bi vodile u smjeru takvog života. Po tome se, među ostalim, razlikujemo od skandinavskih demokracija, iako ni one u posljednje vrijeme nisu imune od populizma i klijentelizma.

•• **Javnost opterećuju priče o zabrani prava na pobačaj, nešto što su naše bake izborile, njihove unuke bi mogle izgubiti. I u Americi jačaju slični procesi. Je li na sceni resetiranje ključnih vrijednosti liberalne demokracije i koji su krajnji ciljevi novih konzervativnih pokreta?**

- Istina je da je riječ o globalnom procesu, odnosno da je pogrešno konzervativne tendencije koje su sve vidljivije i kod nas pripisivati samo stanju naše demokracije ili navodnoj konzervativnosti našeg biračkog tijela. Američka sociologinja Arlie Hochschild već je krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća govorila o "zaustavljenoj revoluciji", odnosno pokušajima smanjivanja ženskih prava izbornih u drugoj polovici 20. stoljeća.

Kad je riječ o religijskom predznaku, koji se često vezuje uz ovu tematiku, i naš je sociolog religije Željko Mardešić već prije dva desetljeća pisao o opasnostima jačanja kršćanstva fundamentalističkog tipa. Prema njemu, to je kršćanstvo koje umjesto ljubavi, mira, otvorenosti, dijaloga i sućuti sebe deformira borbenim elitizmom koji želi pokoriti svijet.

Danas je, nažalost, ojačao upravo takav pogled na kršćanstvo, odnosno upravo on dominira u javnom diskursu i u političkim tijelima. Krajnji cilj takvih pokreta doista jest zamjena vrijednosti liberalne demokracije drukčijim sustavom vrijednosti, no i taj posao ipak ide nešto teženog što su njegovi zagovornici očekivali.

•• **Istraživanja pokazuju da većina ne želi zabranu pobačaja, ali moćna manjina može i to promijeniti?**

- Istraživanja koja sam vodila pokazuju da žene u Hrvatskoj jasno razlikuju institucionalna društvena pitanja od pitanja koja se tiču kontrole ženskog tijela. Drugim riječima, unatoč visokoj religijskoj samoidentifikaciji anketiranih žena, pokazalo se da one – osobito kad su mlađe i obrazovanije – u visokim postocima smatraju da nitko nema pravo zadirati u pitanja koja se izravno tiču osobnosti žena i njihova rodnog identiteta. Žene nisu osporavale pravo Crkvi da iz svog kuta gledanja komentira društvene procese, ali ne i da njima sugerira što treba uraditi s vlastitim tijelom. Sudeći prema rezultatima recentnih

anketa o mogućoj zabrani pobačaja, pokušaji da se opisani stav žena promijeni nisu imali uspjeha. Daljnje inzistiranje na temi bi se stoga moglo pokazati štetnim za političke opcije koje se u to upuste.

Priča o "Domaćici"

•• **Kako ste doživjeli reklamnu kampanju za "Domaćicu"? Mislite li da je uspjela ili da na krivi način otvara važna društvena pitanja?**

- Sigurno je da je ta reklamna kampanja otvorila važna društvena pitanja, ali, nažalost, svojom nespretnošću i u osnovi pogrešnom porukom koju upućuje javnosti. Ime kekse "Domaćica" doživljavalo se, naime, dosad kao svojevrsna nostalgijna uspomena na vrijeme kad su se kolači pekli kod kuće i kad su to činile žene koje se nazivalo "domaćicama". Budući da je riječ o industrijskom proizvodu, bilo je jasno da se od suvremene zaposlene žene ne očekuje da sama peče kekse, nego da posegne za kvalitetom koja je ista kao "domaćica", a tvornički se proizvodi.

Nova serija reklama, pak, kao da poručuje ženama da upravo one trebaju biti dobre domaćice, a uz to mogu raditi i na radnom mjestu izvan kuće. Istraživanja koja sam provodila pokazuju, naime, da upravo tako ulogu žene vide generacije socijalizirane u socijalističkom razdoblju. Umjesto da nudi korak naprijed, ova kampanja tako nas zapravo vraća u podjelu rodnih uloga kakva je bila karakteristična za vrijeme koje je prethodilo sadašnjem.

Ukratko, kontroverza koja se oko reklame za "Domaćicu" stvorila sigurno će pomoći bolje prodati proizvod, ali nisam sigurna da će previše pomoći ženama u poboljšavanju svog položaja u društvu.

U tom smislu, puno bi više pomogle medijske akcije koje bi pozivale muškarce da se više angažiraju u pomoći ženama u kućanskim poslovima.

•• **Prema istraživanjima žene se u Hrvatskoj brže moderniziraju od muškaraca. Što je tomu razlog? I što bismo iz toga mogli naučiti?**

- Rezultati istraživanja koja sam vodila doista pokazuju da u Hrvatskoj žene imaju modernije stavove i vrijednosti od muškaraca, a također i veću kulturnu potrošnju i istančaniji kulturni ukus. Štoviše, možemo govoriti o feminizaciji visoke kulture u Hrvatskoj. Žene su one koje posjećuju kazališta, kina i muzeje, a muškarci najviše sportske priredbe. Na pitanje zašto se žene brže moderniziraju razmjerno je lako odgovoriti: nova znanja i vještine brže usvajaju one društvene skupine koje žele promijeniti svoj položaj. Oni koji, pak, pokušavaju očuvati svoj položaj i dosadašnje povlastice skloniji su naravno stanju stvari kakvo je bilo ranije.

Zatupljivanje javnosti

Kakva je uloga medija i društvenih mreža u političkim kampanjama poput ove u Splitu, te kakva je općenito njihova uloga u više nego uspješnom procesu zatupljivanja javnosti? - Još od pojave novina, uloga medija uvijek je bila velika u političkim kampanjama, a razvoj novih tehnologija uvijek donosi nove izazove. Specifičnost društvenih mreža jest da one omogućavaju nefiltrirane intervencije i političara i građana u javni prostor. Nema više

profesionalnih "čuvara vrata" koji bi uredničkom politikom čuvali standarde javno izgovorene riječi. S druge strane, dobro je što društveni mediji smanjuju medijski monopol i moć cenzure. O tome kakva će uloga pojedinih medija biti zavisi zapravo od političke kulture i medijske pismenosti u pojedinoj zemlji. Tragedija društvenih mreža u tome je, kao što je rekao Umberto Eco, da na internetu svaka budala može iznositi svoj stav, a da to više nije

ograničeno na uski krug prijatelja ili krčmu u kojoj se s njima pije. To ima vidljive društvene posljedice, odnosno dovodi do antagonizacije cijele političke scene i upotrebe javnosti neprimjerenog diskursa. Kad se tome pridodaju mediji poput komercijalne televizije, koji onda dalje senzacionalistički eksploatiraju sadržaje s društvenih mreža, krug zatupljivanja je postavljen i, nažalost, vrlo dobro funkcionira.